

ÖVERSÄTTARE I FOKUS

KARIN MOSSDAL

Om man öppnar en tjeckisk bok i svensk översättning, är chansen stor att det är Karin Mossdals namn som står på försättsbladet. Sedan 70-talet har hon översatt ett oräkneligt antal böcker, noveller, dikter, teaterpjäser och essäer. Möt en av våra främsta översättare från tjeckiska i ett samtal om konsten att översätta!

Karin Mossdal

När man går igenom förteckningar över tjeckisk litteratur på svenska slås man av hur otroligt många verk som översatts av dig! Vet du själv hur många titlar det är?

När jag räknar i bokhyllan får jag det till 30 böcker från tjeckiska. Dessutom blev det många översättningar av essäer, noveller och artiklar för tidningar och tidskrifter särskilt på 1980- och 90-talet, då intresset för vad som hände i landet var större än vad det är idag.

Hur kom du in på just tjeckiskan?

Jag läste ryska på Slaviska institutonen i Göteborg en gång i tiden. Det var så jag kom in på tjeckiskan. Man behövde helt enkelt få ihop ett antal personer för att kunna starta en nybörjarkurs. Sedan var jag utlandslektor i svenska vid Karlsuniversitetet i Prag 1972–1974, och när jag kom

hem därifrån fick jag ganska snart ett erbjudande från Coeckelberghs förlag om att översätta en bok av Jiří Šotola. En god väninna till mig, Ulla-Britt Frankby, kände förläggaren och skulle egentligen själv ha översatt boken men fick förhinder. Så man kan väl säga att det mest var en slump att jag började översätta och att det blev från tjeckiska.

Hur går det till när du översätter? Gör du en råöversättning? Eller lägger du ner mycket tid på en första version?

De gånger jag har bestämt mig för att göra en någorlunda genomarbetad översättning redan från början, har jag ganska snart fastnat och tyckt att det var långtråkigt. Det har alltid slutat med att jag har övergått till att göra en ren råöversättning och hoppa över alla problem som inte går att lösa med detsamma. Då kommer jag bättre in i texten och hittar lättare rätt ton och stilläge. Jag får också mer inspiration och det behövs, för om det ska bli bra måste det vara lustfyllt. Ibland är råöversättningen faktiskt min första genomläsning av boken. Det blir mer spännande så. Sedan börjar det som egentligen är roligast: att bearbeta utskriften med blyertspennan i hand, föra in ändringarna på datorn och se den ”riktiga” texten ta form. Termer, återkommande uttryck och sådant som jag inte kan bestämma mig för samlar jag i kortregister. När jag (förhoppningsvis) har lyckats flytta alla kort till avdelningen avklarat, har jag förstas konsulterat lexikon och uppslagsböcker, tjeckiska vänner, kanske en del fackmän och på senare

är även Google och funderat fram och tillbaka över ordlekar, diktrader och även till synes enkla saker som vilket tempus man ska använda eller om ett substantiv ska stå i bestämd eller obestämd form. Ibland kan delar av råöversättningen fungera oväntat bra, men om det är en "svår" bok är det efter tre fyra genomgångar inte särskilt mycket kvar av den ursprungliga versionen.

Den tappre soldaten Švejk är en av världslitteraturens klassiker, som förstås finns på svenska i din översättning. Det är en minst sagt speciell bok, med talspråk, germanismer och massor med utmaningar för en översättare. Var det annorlunda att arbeta med den än med andra böcker? Švejk är väl också det enda tjeckiska verk som finns i två översättningar. Hur förhåller du dig till den tidigare översättningen?

Uppriktigt sagt hade jag bara läst korta avsnitt av boken innan jag fick uppdraget, som jag förstås inte kunde motstå. Den tidigare översättningen vågade jag knappt titta på när jag skulle översätta boken, då fanns det ju risk för att formuleringarna där skulle bita sig fast i min hjärna. Jag kunde ju också ha kommit på en bra formulering och inte vågat använda den bara för att den förekom i den gamla översättningen. Lika bra att inte veta för mycket. Däremot tjuvkikade jag ibland på den engelska och den tyska översättningen för att se om de hade kommit till samma resultat som jag i knepiga fall. (Ett bra sätt för övrigt att undvika slarvfel och missförstånd – om det nu råkar finnas en annan översättning.) När arbetet var klart hade jag absolut ingen lust att jämföra översättningarna. Arbetet gick till precis som vanligt, fast jag hade väl ovanligt mycket att fundera över och försöka bestämma mig för. Det var säkert den bok som förorsakade mig mest huvudbry, och ibland fick den upp mig mitt i natten. Som tur var hade jag god tid på mig. För de militära termerna fick jag tips om en pensio-

nerad militär, som lyckligtvis tyckte det var roligt att hjälpa till.

Du har översatt mycket av Ivan Klíma. Kan du berätta lite om hur det är att översätta honom? Och hur var det att översätta Ludvík Vaculíks *Tjeckisk drömbok*? Eller Bohumil Hrabals *En alltför högljudd ensamhet*? Har du haft mycket kontakt med de författare du arbetat med?

Klíma hör till de författare som har känts lättast att översätta. Han har ett språk som jag känner mig hemma i och han har mycket vänligt och tålmodigt svarat på mina frågor. Det gäller för övrigt alla författare som jag har ställt frågor till. Jag hade t.ex. en ganska livlig korrespondens med Vaculík när jag översatte *Tjeckisk drömbok*. Det var på 80-talet och vi skickade rek för säkerhets skull. Att det så småningom skulle gå med e-post kunde man inte ana på den tiden då både Klíma och Vaculík och många andra var "förbjudna" författare. Vaculíks sexhundra sidor höll jag på med länge och det gjorde jag också med Hrabals hundra. En del böcker är svårare än andra därför att författaren kanske tycker om att leka ovanligt mycket med språket. Det gäller ju särskilt Hrabal. Då krävs det förstås mer energi och snurr i hjärnan än vanligt för att få till den svenska texten och det händer ofta att man stöter på saker som man inte riktigt förstår. Vaculík tyckte någon gång att jag var alltför nyfiken och ställde frågor om saker som jag inte behövde ha reda på (det var ju självbiografiskt). Det skulle vara oklart för läsaren och han tyckte att jag skulle översätta ordagrant. Det går ju inte, så trots allt gav han mig förklaringar så att jag kunde göra det oklart på rätt sätt. Hrabal kunde jag ju inte fråga, men där fick jag hjälp av Miloslava Slavíčková, som har skrivit sin doktorsavhandling om Hrabal.

På senare år har andelen översättningar från andra språk än engelska mins-

kat. Har du märkt av någon förändring i intresset från förlagen?

Ja, det gäller nog den tjeckiska litteraturen. Men det har alltid varit mager med översättningsuppdrag där. Trettio böcker på trettiofem år är ju egentligen inte särskilt mycket. Jag hade säkert haft mer att göra om jag hade översatt från engelska. Ett problem är förstås att man på förlagen inte kan läsa böckerna i original. Ibland har det hänt att jag har fått mig tillskickad en bok för omdöme men att jag inte har tyckt att den var särskilt bra. Jag har också då och då förgäves försökt rekommendera en eller annan tjeckisk bok för utgivning. Enda gången jag har lyckats var med Hrabals *En alltför högljudd ensamhet*. Den hade jag haft liggande i halvfärdig översättning i flera år när jag nämnde den i ett mejl till förlaget Ruin. Där hade jag tur, för det verkade som om de hade väntat på just den boken.

– Tora Hedin

Översättningar av Karin Mossdal i urval:

Václav Havel: *Avgång*. Stockholms stadsteater 2010.
Bohumil Hrabal: *En alltför högljudd ensamhet*. Ruin, 2006.
Jaroslav Hašek: *Den tappre soldaten Švejks äventyr under världskriget*. Symposion, 1994, reviderad 2005.
Daniela Hodrová: *Sorgestaden*. Bonnier 1994.
Ivan Klíma: *Domare på nåder*. Brombergs, 1990.
Karel Čapek: *Den lyriske tjuven*. Pegas, 1989.
Ludvík Vaculík: *Tjeckisk drömbok*. Bonnier, 1987.
Pavel Kohout: *Den heliga Klaras infall*. Bra Böcker, 1983.
Jiří Gruša: *Maktens härlighet*. Coeckelberghs, 1979.
Šotola, Jiří: *Landstrykare, dockor och soldater*. Coeckelberghs, 1976.

PÅ GÅNG I FÖRLAGET

Aspekt förlag och Tjeckiska centret hälsar er varmt välkomna till en litteraturkväll på Kafé Klavér. Mats Larsson kommer att tala om Emil Hakl och hans bok *Föräldrar och barn*.

När: Torsdag 12 maj 2011, kl 19

Var: Kafé Klavér,

Rutger Fuchsgatan 5 (T-Skanstull)

Info: [Aspekt förlag](#), [ČČ](#), [Kafé Klavér](#)

nummer 3–2011